

NEMZETKÖZIESÍTÉS: HALLGATÓI TAPASZTALATOK AZ ERASMUS MOBILITÁS KAPCSÁN

TOMPOS ANIKÓ¹ – SZŐKE JÚLIA² – ABLONCZYNÉ MIHÁLYKA LÍVIA³

Összefoglalás

A tanulmány célja egy tervezett kutatás elméleti háttérének, fő kutatási kérdéseinek, módszertanának, valamint létjogosultságának bemutatása. A kutatás középpontjában annak vizsgálata áll, hogy a felsőoktatási hallgatókat mi motiválja külföldi részképzésben való részvételre; milyen hozadéka, előnye van a csereprogramoknak mind a hallgatóra, mind a fogadó intézményre vonatkozóan. Ennek megfelelően a tanulmány először a nemzetköziesítés elméletével, illetve annak a felsőoktatási intézményre gyakorolt hatásával foglalkozik, majd bemutatja a fő kutatási kérdéseket és az alkalmazni kívánt módszertant.

Kulcsszavak

nemzetköziesítés, felsőoktatás, Erasmus mobilitás

Summary

The purpose of the study is to introduce the theoretical background, the main research questions, the methodology as well as the *raison d'être* of a planned examination. The research focuses on the analysis of the motivations of tertiary students to study part-time abroad and further, on the advantages of the exchange programmes with regard to the students and the host institutions. Consequently, at first the study reviews the theory of internationalization and its effect on higher education institutions, and then it presents the main research questions and the methodology to be applied.

Keywords

internationalization, higher education, Erasmus mobility

¹ Egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem; e-mail: tomposa@sze.hu

² Egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem; e-mail: szokej@sze.hu

³ Tanszékvezető egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem; e-mail: ablne@sze.hu

Bevezetés

2014-ben a Budapesti Gazdasági Főiskola évnyitóján Balogh Zoltán, az emberi erőforrások minisztere megerősítette, hogy terveik szerint tíz év alatt a háromszorosára növelik a magyar egyetemeken tanuló külföldi hallgatók számát (kormany.hu 2014). „A globalizálódó világban a nemzetközi orientáció, a hallgatók nagyobb számban történő küldése-fogadása, diplomaszerezési lehetőségek megteremtése nemzetközi diákok számára, vagy éppen külföldi fiókintézmények megnyitása már nem csak néhány kiemelt – általában kutatóegyetemi ambíciókkal rendelkező – intézmény missziójának része, hanem tömeges trend, a hazai sikerekhez is elengedhetetlen feltétel, a minőség egyik fokmérője” (Mester-Takács–Neumayer 2015, 3). A felsőoktatás nemzetköziesítését számos ösztöndíjprogram (pl. Erasmus+, Ceepus, Stipendium Hungaricum) támogatja és segíti elő, növelve ezáltal a hazai felsőoktatási intézményekben akár részképzés, akár teljes idős képzés formájában részt vevő külföldi hallgatók számát.

Ennek megfelelően a Széchenyi István Egyetem is célul tűzte ki a külföldi hallgatói létszám növelését, és kutatásunkkal ezt a célt kívánjuk elősegíteni azáltal, hogy feltárjuk a korábban – elsősorban az elmúlt öt évben – a Széchenyi István Egyetemen tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motivációit, az itt eltöltött idő alatt szerzett pozitív és negatív tapasztalataikat, a várossal, az egyetemmel, az oktatással és szolgáltatásokkal kapcsolatos véleményüket, az egyes készségeik, kompetenciáik fejlődését. Azt reméljük, hogy a kutatás eredményei hasznosíthatóak lesznek az egyetem nemzetközi beiskolázási stratégiája kialakítása, monitorozása és moderációja során. A külföldi hallgatókat célzó kérdőívvel párhuzamosan fejlesztettünk ki egy másik kérdőívet, amely ugyanezeket a dimenziókat vizsgálja, és amely kitöltői olyan széchenyis hallgatók, akik külföldi részképzésen vettek részt, vagy külföldön végezték szakmai gyakorlatukat.

A tanulmány főként az elméleti háttér áttekintésével foglalkozik, amely a primer kutatás megalapozását is segíti. A releváns nemzetközi szakirodalomra támaszkodva összegezzük a felsőoktatási intézmények nemzetköziesítésének főbb indítékait és definícióit, de kitérünk a nemzetköziesítés várható gyakorlati hasznára is. A második részben a tervezett kvantitatív kutatás kérdéseit és módszerét ismertetjük.

A nemzetköziesítés indítékai és definíciói

Közel negyedszázada Scott (1992) a következő hét alapvetést fogalmazta meg arra nézve, hogy miért fontos a nemzeti kormányok számára a felsőoktatás nemzetköziesítése:

- 1) a növekvő gazdasági verseny;
- 2) az országok környezeti függősége;
- 3) a nemzetek többkultúrájú és többvallású jellege;
- 4) a külföldi cégek növekvő jelenléte és az általuk alkalmazott helyi munkaerő növekvő száma;
- 5) a nemzetközi kereskedelem hazai kisvállalkozásokra gyakorolt hatása;
- 6) az egyre nagyobb számú külföldi tudományos témavezető az egyetemeken;
- 7) a nemzetek egymás közötti békés kapcsolatokra való törekvése.

Számos elméleti szakember tárgyalta, bővítette és vitatta ezeket az indokokat, végül Knight (1997) csoportosította őket négy klaszter köré:

- 1) politikai indokok (pl. külpolitika, nemzetbiztonság, nemzeti/regionális identitás, ideológiai hatás);
- 2) gazdasági indokok (pl. gazdasági növekedés és versenyképesség, munkaerőpiac, intézményi bevételek);
- 3) tudományos indokok (pl. oktatás és kutatás nemzetközi dimenziói, minőségjavulás, nemzetközi akadémiai standardok);

- 4) kulturális és társadalmi indokok (pl. nemzeti kulturális identitás, interkulturális érzékenység és kommunikáció, társadalmi fejlődés).

Egy későbbi tanulmányában Knight (2004) a klaszterek összetevőit nemzeti és intézményi szint szerint tovább bővítette az alábbi aspektusokkal:

- 1) Nemzeti szint
 - a. humánerőforrás-fejlesztés
 - b. stratégiai egyesülések
 - c. kereskedelem
 - d. nemzetépítés
 - e. társadalmi/kulturális fejlődés
- 2) Intézményi szint
 - a. nemzetközi márképítés és profil
 - b. bevétel generálása
 - c. hallgatói és oktatói fejlődés
 - d. stratégiai partnerségek
 - e. tudástermelés

A nemzetköziesítés definícióit áttekintve Qiang (2003, 250) arra a következtetésre jutott, hogy a definíciók alkotói gyakran hivatkoznak olyan „megközelítésekre”, amelyek az intézményi vezetés által megfogalmazott nemzetköziesítési programok céljaira és bevezetésére vonatkoznak. Qiang (2003) ezeket a megközelítéseket négy csoportra osztja:

- 1) Tevékenység-központú megközelítés, amely a tantervekre, hallgatói és oktatói tanulmányutakra, technikai segítségnyújtásra és nemzetközi hallgatókra fókuszál;
- 2) Kompetencia-központú megközelítés, amely az oktatói és hallgatói interkulturális készségek, tudás, attitűdök és értékek fejlődését hangsúlyozza;
- 3) Étosz-központú megközelítés, amely egy interkulturális és nemzetközi perspektívákat és kezdeményezéseket értékelő és támogató kultúra és klíma megteremtését promótálja;
- 4) Folyamat-központú megközelítés, amely a nemzetközi/kultúraközi dimenzió oktatásba, kutatásba és szolgáltatásba történő integrációjára, illetve az ezt elősegítő tevékenységekre, stratégiákra és eljárásokra koncentrál.

A nemzetköziesítés várható haszna: mítoszok és gyakorlati megvalósulás

Knight (2011) a felsőoktatás nemzetköziesítését övező *implicit elképzelések* és a gyakorlat ellentmondására mutat rá:

- 1) *Minél több a külföldi hallgató, annál nemzetközibbé válik az intézményi kultúra és az oktatás.* A gyakorlatban a nemzetközi hallgatók gyakran elszigetelődnek, nem ritkák az etnikai feszültségek; a helyi hallgatók nem szívesen vesznek részt velük közös oktatási és társadalmi tevékenységekben. Emiatt a nemzetközi hallgatók alkotnak közösséget és onnan több és mélyebb interkulturális tapasztalatot szereznek, mint a vendéglátó kultúrából.
- 2) *Minél nemzetközibb az egyetem, annál jobb a hírneve.* A hírnév javulása nem automatikus következménye a külföldi hallgatók számának növelésével a profittermelést célzó megkérdőjelezhető felvételi gyakorlat és kimeneti követelmények miatt.
- 3) *Minél több hivatalos nemzetközi kapcsolattal, együttműködési megállapodással rendelkezik egy egyetem, annál vonzóbb lesz más intézmények és hallgatók szemében.* Ezzel szemben a hosszú együttműködési listák gyakran csak papíron létező, nem minőségi kapcsolatokat jeleznek. Számos egyetem ezt a problémát úgy próbálja megoldani, hogy kijelöl 10–20 prioritást élvező, a teljes intézményre

vonatkozó nemzetközi partnert, ami viszont elégedetlenséget szül a tanszékek és oktatók körében egyéni ambícióik megnyirbálása miatt.

- 4) *Minél több nemzetközi, minőséget elismerő akkreditációs csillaggal rendelkezik egy egyetem, annál magasabb minőséget mutat.* A valóságban a nemzetközi akkreditációs csillagok nem tükrözik az intézmények nemzetközi tevékenységeinek értékét és társadalmi hasznát.
- 5) *Minél nemzetközibb az egyetem, annál jobb a globális pozíciója.* A nemzetköziesítést célzó marketingterv gyakran nem jár együtt kidolgozott stratégiákkal arra vonatkozóan, hogy a nemzetközi, interkulturális és globális dimenziókat hogyan integrálják az egyetemi célokba, az ott folyó oktatásba, kutatásba és kiszolgáló tevékenységekbe.

Külföldi hallgatók a Széchenyin – széchenyisek külföldön

Az 1. számú táblázat adatai⁴ alapján azt látjuk, hogy az utóbbi két tanévben megnőtt a Széchenyi István Egyetemen tanuló nemzetközi hallgatók száma. A külföldről érkezett hallgatók zöme az ERASMUS program keretében érkezik, és egy vagy két szemesztert tölt az egyetemen. Az egyetem angol nyelvű mesterszakjaira is érkezett két hallgató, illetve Oroszországból hat, egy nemzetközi megállapodás alapján. A 2016/17-es tanévben a Stipendium Hungaricum program ösztöndíjasaként 4 azerbajdzsáni és 1–1 ecuadori, illetve mexikói hallgató kezdte meg tanulmányait az angol nyelvű marketing mesterszakon.

1. táblázat: Bejövő (külföldi) és kimenő hallgatók az elmúlt 6 évben (SZE)

	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016
Összes bejövő hallgató	50	48	54	59	67	87
Kimenő tanulmányi	43	40	45	49	47	47
Kimenő gyakorlati	17	16	11	9	18	16

Forrás: A Nemzetközi Iroda adatai alapján saját szerkesztés

Az elmúlt évek pozitív trendjét erősítendő az Egyetem a közeljövőben a kisebb létszámokkal futó angol nyelvű mesterszakok mellett angol nyelvű alapképzések indítását is tervezi. A cél 500–1000 külföldi hallgató képzése, amely az egyetemnek bevételt generál, illetve a kampusz nemzetköziesítésével nyelvgyakorlási lehetőségeket is teremt a magyar hallgatóknak (Zsenák-Kiss 2016). A sikeres nemzetköziesítés további előnyöket is hozhat az intézmény, a hallgatók és oktatók számára, például nagyobb magyar és nemzetközi presztízst, a szocio- és interkulturális kompetencia fejlődését, külföldi programokkal kompatibilis oktatási programokat és módszereket.

A tervezett kutatás

A szakirodalom áttekintése alapján a nemzetköziesítés felsőoktatásra és a felsőoktatási intézmény „életére” gyakorolt hatásának vizsgálata nem elhanyagolható egyrészt az adott intézmény felkészültsége, másrészt a nemzetköziesítést célzó marketingterv szempontjából sem. Tekintettel arra, hogy a felsőoktatási intézményről kialakult kép, illetve az adott intézményben korábban tanulmányokat folytató külföldi hallgatóktól származó információk

⁴ A szerzők köszönetüket fejezik ki a Széchenyi István Egyetem Nemzetközi Iroda munkatársainak, Mészáros Mártának és Lazányi Andreának az adatszolgáltatásban és a kérdőívek disszeminációjában nyújtott segítségükért.

befolyásolhatják az intézmény vonzerejét, hírnevét, és végső soron a nemzetköziesítési törekvések jövőjét is.

Mindezek alapján tervezett kutatásunk középpontjában elsősorban annak vizsgálata áll, hogy az egyetem egykori külföldi hallgatóitól származó vélemények és tapasztalatok alapján, mely területeken kell az egyetemnek fejlődnie, és melyek azok, amelyekben már most is fejlettséget, érettséget mutat a nemzetköziesítés szempontjából. A csereprogramok keretében külföldi tanulmányokat folytató széchenyis hallgatókkal kitöltetett kérdőívek a motivációk, helyes és helytelen gyakorlatok feltárásával szintén segíthetik a sikeres nemzetköziesítési stratégia fókuszpontjainak meghatározását.

Kutatásunkat a Széchenyi István Egyetem bármely karán az elmúlt öt évben tanulmányokat folytató külföldi hallgatók, illetve a külföldi részképzésben és gyakorlatban résztvevő széchenyis hallgatók körében kívánjuk kvantitatív módszerrel, online kérdőíves megkérdezés formájában elvégezni. A kérdőív terjesztését hólabda-módszerrel tervezzük megvalósítani saját személyes kapcsolatainkat felhasználva, illetve segítséget kérve a bejövő külföldi és kimenő magyar hallgatókat nyilvántartó Nemzetközi Irodától.

A nemzetközi hallgatókat célzó kérdőív szerkezetét tekintve négy fő részből áll, amelyek lefedik a felsőoktatási nemzetköziesítés valamennyi, a Széchenyi István Egyetem szempontjából releváns kérdéskörét. A kimenő széchenyis hallgatók számára készült kérdőív szinte teljesen megegyezik a külföldi hallgatók számára készülttel, ám ott a kérdéseket öt fő részre osztottuk a jobb átláthatóság érdekében.

A nemzetközi hallgatókat célzó kérdőív első része az olyan demográfiai adatokra kérdez rá, mint a külföldi hallgató küldő országa és állampolgársága, az egyetemen folytatott tanulmányok időtartama és pontos ideje, valamint a választott kar megnevezése. A kimenő magyar hallgatókat célzó kérdőív szintén tartalmazza a külföldön folytatott részképzés időtartamát és pontos idejét, valamint az itthoni kar megnevezését, ugyanakkor a küldő országra és az állampolgárságra vonatkozó kérdések helyett a fogadó országra és intézményre, illetve a kiutazás céljára (pl. tanulás, szakmai gyakorlat) vonatkozóak szerepelnek. Ezek mellett mind a nemzetközi, mind a magyar hallgatók számára készült kérdőív vizsgálja azt, hogy első alkalommal vettek-e részt a kitöltők külföldi részképzésben, illetve, hogy volt-e több választási lehetőségük a külföldi részképzés intézményére, helyére vonatkozóan, és amennyiben igen, milyen szempontok alapján döntöttek.

A kérdőív következő három részét a három időszí, a múlt, jelen és jövő köré építettük fel. A nemzetközi hallgatók számára készült kérdőív „múltra” vonatkozó részének középpontjában a nemzetköziesítést elősegítendő főként annak vizsgálata áll, hogy a Széchenyi István Egyetemen korábban – elsősorban az elmúlt öt évben – tanulmányokat folytató külföldi hallgatók milyen szempontokat mérlegeltek Magyarországon, illetve az egyetem kiválasztása során. A magyar kimenő hallgatókat célzó kérdőív „múltra” vonatkozó része hasonlóképpen a másik kérdőívhez azt vizsgálja, hogy milyen tényezőket vettek figyelembe a magyar hallgatók, amikor a külföldi részképzés célországát és intézményét választották ki.

A „jelen” illetően kutatásunk arra terjed ki, hogy a nemzetközi hallgatók esetében a Széchenyi István Egyetemen, míg a magyar hallgatók esetében a külföldi intézményben eltöltött idő alatt mennyire voltak elégedettek az egyes oktatást és oktatásszervezést érintő területekkel. Így többek között az idegen nyelven elérhető kurzusok számával és azok tartalmával, a tanórán kívüli tudományos tevékenységek elérhetőségével, valamint a külföldi hallgatókkal közvetlen kapcsolatban álló egyetemi alkalmazottak és a helyi hallgatók külföldiekhez való hozzáállásával, segítőkészségével, illetve idegen nyelv tudásával. A kutatás során fontosnak tartjuk annak feltárását is, hogy a külföldi részképzés során milyen mértékben elégedettek mind a külföldi hallgatók, mind a kimenő széchenyis hallgatók az oktatáshoz közvetlenül nem kapcsolódó területekkel, mint pl. az adott egyetem szabályzatával

és felszereltségével, a kollégiumi férőhelyekkel, illetve a campuson belüli és kívüli szórakozási lehetőségekkel. A nemzetközi hallgatók esetében további lényeges elemnek tekintjük annak megvizsgálását, hogy miként változott a hallgatók attitűdje az egyetemen eltöltött idő alatt, vagyis milyen dolgokat szerettek meg az itt tartózkodásuk során Magyarországgal, Győrrel, és az egyetemmel kapcsolatosan.

A kérdőív megtervezésekor arra törekedtünk, hogy a kvantitatív adatok mellett kvalitatív elemzésre alkalmas információkat is szerezzünk. Kiemelt célunk, hogy mind a nemzetközi, mind a magyar hallgatók részéről olyan pozitív és negatív kritikus interakciós eseteket gyűjtsünk, amelyek lehetővé teszik egyrészt a nemzetköziesítés pozitív hozadékainak feltárását és azoknak a nemzetköziesítést célzó marketingtervben való esetleges jövőbeli felhasználását, másrészt a negatívumokból való okulást, a felmerülő problémák mielőbbi kiküszöbölését az egyetem vonzerejének fenntartása és javítása érdekében.

A „jövőre” vonatkozóan a kutatásunk mindenekelőtt arra irányul, hogy mely készségeik fejlődtek a bejövő nemzetközi és a kimenő magyar hallgatóknak a külföldi részképzés ideje alatt. Ennek keretében vizsgáljuk az idegen nyelvi, az általános kommunikációs, az interperszonális, a kultúraközi, a szakmai és a tudományos készségek változását is. Fontosnak tartjuk annak vizsgálatát is, hogy a külföldi hallgatók ajánlanák-e – és miért vagy miért nem – másoknak is a Széchenyi István Egyetemet, hiszen ezzel relatíve valós képet kapnánk az egyetem nemzetköziesítést elősegítő erősségeiről és az azt hátráltató gyengeségeiről is. Hasonlóképpen lényegesnek tekintjük megvizsgálni azt is, hogy a kimenő széchenyis hallgatók ajánlanák-e másoknak, és miért vagy miért nem, az általuk választott külföldi intézményt, hiszen ebből a helyes gyakorlatok elsajátításával, míg nemleges válasz esetén a helytelen gyakorlatok megismerésével és kiküszöbölésével kapcsolatban vonhatók le következtetések a nemzetköziesítési stratégia fókuszpontjainak meghatározására vonatkozóan.

Összegzés

A tanulmány elméleti áttekintéséből látható, hogy a felsőoktatás nemzetköziesítése egy komplex folyamat, amely ugyan számos pozitív hozadékkal bír, de alapos felkészültséget, a stratégiai és marketing szemlélet egyidejű alkalmazását, valamint a korábbi tapasztalatokból való okulást, tanulást, az azokra való építkezést igényli. Jövőbeli kutatásunkkal ez utóbbit kívánjuk elősegíteni, ezáltal pedig hosszú távon a Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítési törekvéseit támogatni.

Irodalom

- Knight, J. (1997) Internationalization of Higher Education: a conceptual framework. In: Knight, J., De Wit, H. (eds.) *Internationalization of Higher Education in Asia Pacific Countries*. European Association for International Education, Amsterdam. pp. 5–19.
- Knight, J. (2004) Internationalization Remodeled: Definitions, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education*, 1. pp. 5–31.
- Knight, J. (2011) Five Myths about Internationalisation. *International Higher Education*, 62. pp. 14–15.
- Mester-Takács T., Neumayer P. I. (szerk.) (2015) *A felsőoktatás nemzetköziesítése. Kézikönyv a felsőoktatási intézmények nemzetközi vezetői és koordinátorai számára*. Tempus Közalapítvány, Budapest.
- MTI-EMMI (2014) *Versenyképes, hatékony és fenntartható felsőoktatást szeretne a kormány*. <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/balog-zoltan-versenykepes-hatekony-es-fenntarthato-felsooktatast-szeretne-a-kormany> Letöltés: 2016. 05. 20.

- Qiang, Z. (2003) Internationalization of Higher Education: towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 2. pp. 48–270.
- Scott, R. A. (1992) *Campus Developments in Response to the Challenges of Internationalisation: the case of Ramapo College of New Jersey (USA)*. CBIS Federal, Springfield
- Zsenák-Kiss Sz. (2016) *Földesi Péter rektor: Tovább „formálódik” a kibővült egyetem.* http://www.kisalfold.hu/gyori_hirek/foldesi_peter_rektor_tovabb_formalodik_a_kibovult_egyetem/2487662/ Letöltés: 2016. 08. 30.